

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

УДК 343.3

ГЕРАСИМЧУК С.С.

**ДО ПИТАННЯ СПОСОБІВ СКОЄННЯ ХУЛІГАНСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО
З ОПОРОМ ПРЕДСТАВНИКОВІ ВЛАДИ АБО ГРОМАДСЬКОСТІ, ЯКИЙ ВИКОНУЄ
ОБОВ'ЯЗКИ З ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ**

Наукова стаття висвітлює способи скоєння хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку. Розглядаються різноманітні способи вчинення хуліганства, а також розробляється їх класифікація для більш швидкого розслідування кримінального правопорушення.

Ключові слова: хуліганство, криміналістична характеристика, представник громадськості, спосіб скоєння злочину.

Научная статья посвящена способам совершения хулиганства, связанного с сопротивлением представителю власти или представителю общественности, выполняющему обязанности по охране общественного порядка. Рассматриваются различные способы совершения хулиганства, а также разрабатывается их классификация для более быстрого расследования криминальных правонарушений.

Ключевые слова: хулиганство, криминалистическая характеристика, представитель общественности, способ совершения преступления.

The scientific article deals with some aspects of the investigation of the hooliganism associated with resistance to a representative of the government or the public, who is performing public order duties. Typical situations of the investigation are examined, and the activity of the investigator by carry out urgent and next investigating acts is examined too.

Key words: hooliganism, criminalistic characteristic, public representatives, investigating acts.

Постановка проблеми. Спосіб скоєння злочинів є центральним елементом криміналістичної характеристики. У досліджуваній науковій категорії розглядається в розрізі розслідування хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку. Зрозуміло, що в загальній теорії криміналістики спосіб скоєння злочину давно і дуже ретельно вивчається. Водночас багатоманітність способів скоєння зазначеного кримінального правопорушення дає можливість виокремити певні кореляційні зв'язки між ними та іншими елементами криміналістичної характеристики: особою потерпілого, обстановкою скоєння хуліганства, особою злочинця тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Дослідженню питань способів скоєння злочинів приділяли свою увагу такі вчені-криміналісти, як Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, О.І. Возгрін, А.Ф. Волобуєв, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, О.Н. Колесніченко, В.П. Колмаков, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лук'яничов, М.В. Салтєвський, Р.Л. Степанюк, К.О. Чаплинський, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шепітько та інші. Їх значення під час розслідування хуліганства досліджували М.С. Бушкевич, Ю.А. Віленський, В.П. Власов, М.М. Єфімов, В.І. Захарєвський, Н.О. Кононенко, А.О. Крикунов, М.А. Очеретяний та інші. Але наше дослідження показало деякі відмінності динаміки способів скоєння хуліганства досліджуваного виду від тих, що були вказані в дослідженнях зазначених авторів.

Метою цієї статті є дослідження способів скоєння хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи про поняття способу скоєння злочину, не можна оминати увагою позицію Г.Г. Зуйкова, який характеризував його як систему дій під час підготовки, скоєння та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані із вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [6, с. 12]. Своєю чергою В.А. Овечкін формулює спосіб скоєння злочину як сукупність способів щодо його підготовки, скоєння і приховування, причинно зумовлених чинниками зовнішнього середовища і властивостями особи [9, с. 9]. У поєднанні з цим визначенням доречно позиція Ю.В. Гавриліна, який відзначає, що цій науковій категорії притаманні індивідуальна визначеність, відносна стійкість та відображення в навколишньому середовищі у вигляді слідів. Це дає змогу ідентифікувати злочинця за ознаками способу скоєння злочину [3, с. 28].

Звичайно, для криміналістів найбільше значення мають повноструктурні способи. Адже, як справедливо зазначає М.В. Салтевський, встановлення структурних способів, що мали місце у розслідуваному кримінальному злочині, дає змогу слідчому найбільш повно виявляти його сліди, прогнозувати взаємозв'язок між ними, що нерідко веде до розкриття злочину [11, с. 425].

Доречною є думка Н.П. Яблокова, який сформулював таку структуру способу скоєння злочину:

- трьохланкова, що складається з дій суб'єкта злочину до, під час та після скоєння злочину;
- дволанкова, що включає в себе різноманітні комбінації елементів трьохланкової;
- характеризує поведінку суб'єкта тільки під час одного злочинного діяння, тобто є одноланковою [15, с. 16].

Варто навести думку М.С. Уткіна з приводу того, що існують такі види способів:

- повноструктурні, або найбільш кваліфіковані: включають підготовку, скоєння й приховування злочинів;
- менш кваліфіковані, або відсічені, першого типу: включають скоєння та приховування злочинів;
- менш кваліфіковані, або відсічені, другого типу: включають підготовку та скоєння злочинів;

– некваліфіковані, або спрощені, які складаються тільки з дій щодо скоєння злочинів [14, с. 6].

Отже, виходячи з вищезазначеного, будемо розглядати по черзі способи підготовки, скоєння та приховування хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дозволив дійти висновку, що правопорушники у цій категорії справ застосовували такі заходи щодо підготовки до злочину:

- планування злочину – 6%;
- пошук об'єкта посягання – 11%;
- добір співучасників злочину – 14%;
- розподіл ролей між співучасниками – 2%.

З'ясовано, що ці заходи поєднувалися під час підготовки до хуліганських дій.

Так, 11 травня 2014 року, близько 03 год. 30 хв., гр. Б. за попередньою змовою із гр. Ю., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, в смт Локачі, по вул. Миру, 45, у грубій формі голосно ображали нецензурними словами мешканців вказаного будинку. На неодноразові зауваження припинити свої протиправні дії не реагували. Вони ж 11 травня 2014 року, близько 04 год., за попередньою змовою між собою, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, порушували громадський порядок неподалік приміщення Локачинського РВ УМВС України у Волинській області, що супроводжувалось особливою зухвалістю, зокрема, стукали палицями по металевому баку для сміття, ляялися нецензурними словами на адресу працівників міліції. За наближення працівників правоохоронного органу – чергових гр. О. та гр. Д., одягнутих у формений одяг, обвинувачені на їхні законні вимоги припинити протиправні дії не реагували, продовжували ображати працівників міліції нецензурними словами та розмахували дерев'яними палицями, що тримали у руках. Під час їх затримання працівниками міліції гр. О. та гр. Д. обвинувачені чинили їм опір, відштовхували їх, ляялися нецензурними словами. При цьому гр. Б. наніс один удар дерев'яною палицею в ділянку лівої частини потилиці та шиї гр. О. і рукою розірвав лівий погон форменої сорочки. Гр. Ю., своєю чергою, наніс удар палицею в ділянку лівого передпліччя гр. Д. та пошкодив ліву штанину формених штанів [12].

Говорячи про спосіб безпосереднього скоєння злочину, варто наголосити, що це не просто сукупність певних актів поведінки, а їх визначена цілісна структура поведінки. З цього приводу І.Ш. Жорданія зазначає, що така категорія утворюється із взаємопов'язаних елементів, актів поведінки, спрямованих на підготовку, скоєння і приховування злочину. Ці акти поведінки – дії, операції, прийоми – сполучаються за певною ієрархією і субординацією як частини цілеспрямованої вольової діяльності [4, с. 73].

Під час скоєння будь-якого злочину важливе місце, як доречно вказує С.М. Зав'ялов, «... займає реалізація сформованого злочинного наміру, що втілюється в окремих практичних діях суб'єкта. Здійснюючи злочинний намір, він вивчає та аналізує низку обставин, за яких має діяти, зважає на можливість осіб, з якими планує скоїти злочин. Як правило, на цьому етапі суб'єкт окреслює план своїх дій, обмірковує послідовність виконання деяких з них, готує знаряддя й засоби скоєння злочину, обирає спосіб їх застосування, продумує усунення певних перешкод, способи маскування слідів злочину» [5, с. 37].

Першу групу, як вказує І.М. Копотун, складають дії, які грубо порушують спокій громадян, нормальний режим праці підприємств та установ (нецензурна лайка, погрози, шум, зрив масових заходів); публічно порушують норми моральності (оголення частин тіла, цинічні рухи); опоганення громадських місць (цинічні, нецензурні написи): спричиняють афективні стани та невинуватого тривогу громадян (неправдивий виклик швидкої допомоги, неправдиве повідомлення про смерть близьких тощо); спричиняють перешкоди радіозв'язку та порушення правил радіопередач (вихід в ефір без дозволу тощо). До другої групи можуть бути віднесені дії, пов'язані головним чином із посяганням на честь, гідність та недоторканність особи: публічні образи; нанесення побоїв; нацькування собак; обмеження свободи (зв'язування); пошкодження особистого або державного майна (ламання телефонів-автоматів, руйнування засобів вуличного освітлення тощо) [7, с. 112].

У цьому розрізі доречно навести позицію М.С. Бушкевича, який розподілив способи скоєння хуліганства на пов'язані із застосуванням насильства або використанням зброї залежно від виду зброї чи інших предметів на: із використанням вогнепальної зброї, із використанням холодної зброї, із використанням спеціально пристосованих предметів для нанесення тілесних ушкоджень, із використанням випадково підібраних предметів, шляхом нацькування собак [2, с. 124].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дозволив дійти висновку, що серед способів скоєння хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, дав можливість виділити такі:

- цинічні тілорухи в поєднанні з нецензурною лайкою та нанесенням побоїв (72%);
- створення шуму, який призводить до зриву масових заходів (23%);
- порушення спокою громадян у громадських місцях (28%);
- опір представникові влади (83%);
- опір представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку (17%);
- пошкодження майна (12%);
- використання вогнепальної (3%), холодної (4%) зброї, спеціально пристосованих предметів для нанесення тілесних ушкоджень (24%).

Останнім складником способу скоєння злочину, як було визначено вище, варто вважати приховування. З цього приводу Р.С. Белкін зауважував, що система дій з підготовки, скоєння і приховування злочину детермінується умовами зовнішнього середовища та психофізіологічними властивостями особи. Продовжуючи свою думку, вчений вказував, що дії з підготовки, скоєння та приховування злочинів об'єднані загальним злочинним задумом, але у деяких випадках може мати місце самостійний спосіб приховування злочину [1, с. 212].

Взагалі спосіб приховування злочину, як зазначав М.В. Салтевський, має місце в тому разі, коли: а) дії щодо приховування умисного злочину здійснюються після повної реалізації злочинного задуму і не є заздалегідь передбаченим продовженням дій з приховування, виконаних у період скоєння злочину; б) дії щодо приховування умисно скоєних імпульсивних чи вербальних злочинів (образа, наклеп), приховування яких у період скоєння неможливе і здійснюється пізніше; в) приховуються злочини, скоєні з необережності [11, с. 426].

Р.С. Белкін, говорячи про детермінацію способу приховування злочину, відзначає такі моменти: на спосіб скоєння злочину впливають ті ж фактори. Зокрема, об'єктивна обстановка його скоєння; фактори, що характеризують місце і час скоєння дій, що складаються переважно із соці-

альних, побутових, виробничих та інших позицій; якість та властивості матеріальних об'єктів на місці приховування злочину; метеорологічні умови і час приховування [8, с. 774].

М.А. Очеретяний на основі вивчення кримінальних проваджень за ч. 2 ст. 296 КК України встановив, що зникнення з місця злочину мало місце у 82% скоєних хуліганств, зокрема із використанням автотранспорту (9%); використання одягу одного фасону, кольору, а також однотипних знарядь (45%); знищення знарядь злочину (66%); знищення одягу, взуття (59%); неправдиві свідчення, зокрема алібі (73%); відмова від надання показань (47%). На основі цих даних він зробив висновок, що найбільш розповсюдженими способами приховування хуліганства, що скоєне групою осіб, є зникнення з місця події та неправдиві свідчення [10, с. 473].

З огляду на аналіз матеріалів судово-слідчої практики нами визначено найбільш розповсюджені способи приховування хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, зокрема:

- 1) знищення слідів злочину – 19%;
- 2) давання неправдивих свідчень у разі викриття, зокрема висунення алібі – 26%;
- 3) відмова від надання свідчень – 11%.

Так, 02.10.2012 року, приблизно о 17 годині, гр. Д., будучи у стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи у торговельному контейнері, діючи з раптово виниклим умислом, спрямованим на грубе порушення громадського порядку, з мотивів явної неповаги до суспільства, нехтуючи всіма прийнятими правилами поведінки в суспільстві, підійшов до малознайомого гр. Є. та безпричинно став виражатися на його адресу грубою нецензурною лайкою, принижуючи його честь і гідність. Гр. Є. зробив зауваження гр. Д. і зажадав припинити хуліганські дії, проте гр. Д., не реагуючи на зауваження, висловлюючись нецензурною лайкою, продовжуючи свої злочинні дії, діючи з особливою зухвалістю, умисно, безпричинно наніс останньому чотири удари правою і лівою руками в область тіла у результаті чого гр. Є. були заподіяні тілесні ушкодження у вигляді закритої тупої травми кісток носа. Після його затримання він на початковому етапі давав неправдиві свідчення [13].

Висновки. Констатуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що у результаті проведеного дослідження доходимо висновку, що хуліганство, пов'язане з опором представникові влади або громадськості, має повноструктурний склад способу скоєння, адже в 64% випадків має місце підготовка або приховування діяння. Класифікація способів скоєння хуліганства на основі перелічених елементів дозволяє чітко уявити «слідову картину» місця злочину, прогнозувати джерела ідеальних та матеріальних слідів-відображень. Серед способів скоєння хуліганства, пов'язаного з опором представникові влади або громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку, дав можливість виділити такі: цинічні тілорухи в поєднанні з нецензурною лайкою та нанесенням побоїв (72%); створення шуму, який призводить до зриву масових заходів (23%); порушення спокою громадян у громадських місцях (28%); опір представникові влади (83%); опір представникові громадськості, який виконує обов'язки з охорони громадського порядку (17%); пошкодження майна (12%); використання вогнепальної (3%), холодної (4%) зброї, спеціально пристосованих предметів для нанесення тілесних ушкоджень (24%).

Список використаних джерел:

1. Белкин Р.С. Криминалистика: [учебный словарь-справочник]. – М.: Юристъ, 1999. – 268 с.
2. Бушкевич Н.С. Классификация способов совершения хулиганства группой лиц // Вестник Академии МВД Республики Беларусь. – № 1(15). – Минск. – 2008. – С. 121–125.
3. Гаврилин Ю.В. Расследование преступлений против личности и собственности: [Учебное пособие]. – М.: «Ось-89», 2006. – 384 с.
4. Жордания И.Ш. Психолого-правовая структура способа совершения преступления / И.Ш. Жордания. – Тбилиси: Изд-во «Сабчота Сакартвело», 1977. – 233 с.
5. Зав'ялов С.М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю // С.М. Зав'ялов / Дис. ... канд. юрид. наук. (12.00.09.) / Київ, 2005. – 20 с.
6. Зуйков Г.Г. Криминологическое учение о способе совершения преступления: автореф. дисс. д-ра юрид. наук. – М. – 1970. – 41 с.
7. Копотун І.М. Громадський порядок як об'єкт кримінально-правової охорони : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Ігор Миколайович Копотун. – К., 2008. – 192 с.

8. Курс криминалистики : [учеб. пособие для вузов]. – 3-е изд., доп. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право. – 2001.
9. Овечкин В.А. Расследование преступлений, скрытых инсценировками : [учеб. пособие] / В.А. Овечкин. – Х.: Юрид. ин-т, 1979. – 86 с.
10. Очеретяний М.А. Способи учинення хуліганства групою осіб як елемент криміналістичної характеристики злочину / М.А. Очеретяний // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ : Збірник наукових праць. – 2014. – № 4. – 520 с. – С. 468–474.
11. Салтєвський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі); [Підручник]. – К.: Кондор, 2005. – 588 с.
12. Справа № 160/378/14-к, Архів Локачинського районного суду Волинської обл., 2015 р.
13. Справа № 644/29/13-к, Архів Орджонікідзевського району м. Харкова, 2013 р.
14. Уткин М.С. Особенности расследования и предупреждения хищений в потребительской кооперации / М.С. Уткин. – Свердловск : Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1975. – 62 с.
15. Яблоков Н.П. Криминалистика : [Учебник для вузов]. / Н.П. Яблоков. – М., 200. – 588 с.

УДК 343.12+343.143

ГОРБАЧОВ О.В.

ДОСВІД ДЕРЖАВ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ ВИКОНУЮТЬ СПЕЦІАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ З РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗОВАНОЇ ГРУПИ ЧИ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У статті досліджено досвід забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації з метою впровадження окремих аспектів у вітчизняне законодавство під час формування національної моделі цього напрямку оперативно-розшукової діяльності. Підкреслено перспективність подальшого розвитку інституту оперативно-розшукового забезпечення безпеки осіб, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, який вбачається в розробленні теоретико-методологічних засад його прикладного використання.

Ключові слова: оперативно-розшукове забезпечення, заходи безпеки, особи, які виконують спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, кримінальне судочинство.

В статье исследован опыт обеспечения безопасности лиц, выполняющих специальное задание по раскрытию преступной деятельности организованной группы или преступной организации с целью внедрения отдельных аспектов в отечественное законодательство при формировании национальной модели этого направления оперативно-розыскной деятельности. Подчеркнуто перспективность дальнейшего развития института оперативно-розыскного обеспечения безопасности лиц, выполняющих специальное задание по раскрытию преступной деятельности организованной группы или преступной организации, в виде разработки теоретико-методологических основ его прикладного использования.

Ключевые слова: оперативно-розыскное обеспечение, меры безопасности, лица, выполняющие специальное задание по раскрытию преступной деятельности организованной группы или преступной организации, уголовное судопроизводство.